

Recepcija umjetničkoga djela u trećim i četvrtim razredima osnovne škole

Gregurić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:896850>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-09-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Marija Gregurić

**RECEPCIJA UMJETNIČKOGA DJELA U TREĆIM I
ČETVRTIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

Petrinja, srpanj 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Petrinja)

Marija Gregurić

**RECEPCIJA UMJETNIČKOGA DJELA U TREĆIM I
ČETVRTIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. art. Stjepko Rupčić

Sumentorica: doc. dr. sc. Svetlana Novaković

Petrinja, srpanj 2022.

Recepcija umjetničkoga djela u trećim i četvrtim razredima osnovne škole

SAŽETAK

Rad predstavlja istraživanje u kojemu smo pratili sposobnost percepcije i recepcije umjetničkoga djela učenika školske dobi. Naglasak se stavlja na recepciju učenika trećih i četvrtih razreda osnovne škole. Kada se govori o percepciji i recepciji, postavlja se pitanje kako ju valjano mjeriti. U istraživanju se koriste kvalitativne i kvantitativne metode i tehnike prikupljanja podataka. Kao kvantitativnu tehniku prikupljanja podataka koristili smo AP test kojim se mjere likovne sposobnosti. Pitanja koja smo upotrijebili u testu likovnih sposobnosti (likovne kreativnosti i likovne percepcije i recepcije) u praksi su pokazala svoju valjanost, pouzdanost i objektivnost (Duh, 2004; Karlavaris i Krguljac, 1981). Također smo koristili i kvalitativnu metodu prikupljanja podataka. Proveli smo polustrukturirani intervju, kojim smo ispitivali učitelje/ učiteljice trećih i četvrtih razreda. Istraživanje se provodi od ožujka do lipnja, 2022. godine.

Cilj istraživanja je utvrditi kako učenici trećih i četvrtih razreda prihvaćaju i doživljavaju likovno-umjetničko djelo. Provođenjem polustrukturiranog intervjua željeli smo istražiti kada, u kojem dijelu sata i koja djela učitelji prikazuju učenicima. U istraživanju su sudjelovala 203 učenika trećih i četvrtih razreda osnovne škole. Test se temelji na pitanjima zatvorenoga i otvorenoga tipa te se njime željela utvrditi percepcija i recepcija umjetničkoga djela. Nakon što su učenici odgovorili na pitanja, test smo bodovali. Na temelju obrade rezultata donijeli smo zaključke.

Ključne riječi: likovna kultura, likovno-umjetnička djela, osnovna škola, percepcija, recepcija

RECEPTION OF A WORK OF ART IN THE THIRD AND FOURTH GRADES OF PRIMARY SCHOOL

ABSTRACT

The paper is a research in which we monitored the ability to perceive and receive artwork of school-age students. Emphasis is placed on the reception of third and fourth grade elementary school students. When it comes to perception and reception, the question arises as to how to properly measure it. Qualitative and quantitative data collection methods and techniques are used in the research. As a quantitative data collection technique, we used the AP test to measure artistic ability. The questions we used in the test of artistic abilities (artistic creativity and artistic perception and reception) in practice have shown their validity, reliability and objectivity (Duh, 2004; Karlavaris and Krguljac, 1981). We also used a qualitative method of data collection. We conducted a semi-structured interview, which interviewed third and fourth grade teachers. The survey is conducted from March to June, 2022.

The aim of the research is to determine how third and fourth grade students accept and experience a work of art. By conducting a semi-structured interview, we wanted to explore when, in what part of the lesson, and which works teachers show to students. 203 third and fourth grade elementary school students participated in the research. The test is based on closed-ended and open-ended questions, and it was intended to determine the perception and reception of a work of art. After the students answered the questions, we scored the test. Based on the processing of the results, we came to conclusions.

Keywords: art culture, works of art, primary school, perception, reception

Sadržaj

UVOD	1
ŠTO JE RECEPCIJA, A ŠTO PERCEPCIJA?	1
UČENIK I LIKOVNO-UMJETNIČKO DJELO	2
UTJECAJ UČITELJA	4
KURIKULUM I PERCEPCIJA I RECEPCIJA UČENIKA	6
METODE ZA RAZVOJ PERCEPCIJE I RECEPCIJE KOD UČENIKA	7
<i>Metoda estetskoga prijenosa ili transfera</i>	7
<i>Zrcalni model umjetnosti</i>	8
METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	9
<i>Cilj istraživanja</i>	9
<i>Problem</i>	9
<i>Istraživačka pitanja</i>	11
<i>Problem 1</i>	11
<i>Problem 2</i>	11
<i>Problem 3</i>	11
<i>Problem 4</i>	11
<i>Hipoteze vezane uz percepciju</i>	11
<i>Hipoteza 1.1</i>	11
<i>Hipoteza 1.2</i>	11
<i>Hipoteze vezane uz recepciju</i>	11
<i>Hipoteza 2.1</i>	11
<i>Hipoteza 2.2</i>	11
<i>Metodologija istraživanja</i>	11
<i>Ispitanici</i>	11
<i>Instrumenti</i>	15
<i>Prikupljanje podataka i obrada</i>	16
<i>Rezultati i rasprava</i>	17
<i>Analiza istraživanja za učenike</i>	17
<i>Analiza rezultata za učitelje</i>	22
ZAKLJUČAK	26
LITERATURA	28
Prilozi	30
<i>Prilog 1</i>	30
<i>Prilog 2</i>	32
<i>Izjava o samostalnoj izradi rada</i>	34

UVOD

Suvremena nastava likovne kulture učenicima omogućuje vlastito stvaralačko izražavanje, a u tome im pomaže razvoj kreativnosti, percepcija i recepcija umjetničkoga djela. Učitelj priprema učenike za kritičko razmišljanje, potiče ih na kreativnost imajući u vidu razvoj likovnih sposobnosti koje su im potrebne za cjeloživotno učenje. Nadalje, učitelj je taj koji utječe na to kako će učenik promatrati, percipirati, interpretirati i razvijati vlastite kompetencije. Učitelj će usmjeravati učenike prilikom promatranja umjetničkoga djela. Bertscheit (2001; prema Duh, Čagan, Huzjak, 2012) navodi važnost postavljanja umjetničkoga djela u interesno područje učenika kao primarni cilj likovnog odgoja. Nadalje, Bertscheit spominje sekundarni cilj koji se kod pojedinca pojavljuje sam od sebe i iskazuje se kao želja za otkrivanjem odnosno radoznalost. Treći cilj može se postići samo u idealnim uvjetima. Bertscheit ga opisuje kao osoban doživljaj slike koji na individualna način povezuje sliku s vlastitim ja. Prema tome možemo reći da se u tom slučaju radi o likovnoj aprecijaciji. Kako bi nastava bila što kvalitetnija važno je istovremeno razvijati i produktivno i receptivno mišljenje. Razvoj produktivnoga i receptivnoga mišljenja postiže se izvođenjem niza produktivnih i receptivnih likovnih aktivnosti. Autori Duh i Vrlič (2003; prema Duh, Čagan i Huzjak, 2012) govore da se kvalitetna nastava likovne kulture postiže razvojem stvaralačkih sposobnosti učenika za praktičan likovni rad i razvojem sposobnosti za opažanje i vrednovanje umjetničkih djela.

ŠTO JE RECEPCIJA, A ŠTO PERCEPCIJA?

U znanstvenoj literaturi autori spominju pojmove percepcija i recepcija likovno-umjetničkog djela. Karlavaris (1991; prema Duh, Kljajić, 2013) objašnjava pojam percepcije kao opažanje, dok pojam recepcije označava doživljavanje umjetničkog djela. Učenik prvo treba razviti percepciju umjetničkog djela, kako bi ga kasnije mogao razumjeti i doživjeti. Percipirati umjetničko djelo, znači vidjeti ga. Pod pojmom „vidjeti“ podrazumijeva se kreativna djelatnost ljudske duhovnosti (Arnheim, 2000; Herzog, 2018). Odnosno vidjeti umjetničko djelo ujedno znači i razvijati percepciju. Razvojem percepcije učenici upoznaju likovni problem, uče kako gledati, doživjeti i razumjeti to djelo. Arnheim (2000; prema Herzog, 2018) objašnjava da vidjeti ustvari znači uočiti najvažnija obilježja predmeta. Bering (2001; prema Duh, Čagan i Huzjak, 2012) govori o perceptu koji nastaje kao produkt zapažene slike. On tvrdi kako percept oblikuju uspomene, shvaćanja, kulturno uvjetovani čimbenici, predodžbe i dr. Svaki učenik prilikom promatranja i recepcije umjetničkog djela stvara asocijacije.

Asocijacije predstavljaju osobnu povezanost promatrača s promatranim umjetničkim djelom. Stvaranjem asocijacija učenik prepoznaje vizualne informacije, uspoređuje ih i interpretira. Awe (2001; prema Duh, Čargan i Huzjak, 2012) objašnjava proces recepcije kao subjektivno uvjetovan, dinamičan i individualan. Prema tome recipijent likovno djelo interpretira i tumači prema vlastitim predodžbama. Recepcija umjetničkih djela uključuje brojne kognitivne procese u koje su učenici u/potpunosti uključeni na emocionalnoj, svjesnoj i intuitivnoj razini. Iz toga možemo zaključiti da je percepcija preduvjet za recepciju umjetničkog djela.

UČENIK I LIKOVNO-UMJETNIČKO DJELO

Umjetnička djela zapravo imaju svrhu vizualne komunikacije između autora ili stvaraoca i primatelja. Umjetnička produkcija i recepcija međusobno su povezani, a ovise o: komunikaciji i evokaciji, emocionalnim faktorima, socijalnoj funkciji i kulturnoj konstelaciji. Zbog toga likovna djela nisu statična, već dinamična i otvorena promjenama. Svako djelo traži svoga primatelja odnosno interpretatora koji će s njime komunicirati. Likovno-umjetničko djelo ustvari teži dvosmjernoj komunikaciji. Učenike treba naučiti komunicirati s likovnim djelom. Ono zahtjeva percepciju i recepciju u protivnome nema svrhu. Djelo ne predstavlja samo likovni poticaj koji će pomoći učenicima uvidjeti likovni zadatak, već ono pridonosi razvoju dječjeg iskustva odnosno pridonosi estetskom, intelektualnom i moralnom razvoju učenika. Zupančić (2006; prema Kušćević, 2013/2014) naglašava da učitelj pri odabiru autora i samoga djela treba obratiti pažnju na određene kriterije, a to su: važnost autora i njegova djela (načelo kvalitete i značenja djela); tipičnost autora i njegova djela (tipični predstavnici pojedinih stilova); zornost djela (ilustracija određenog načina likovnog izražavanja); sadržajna primjerenost djela (izbor djela koji nisu pre kompleksna i ne zahtijevaju prethodna znanja, a također i nemaju ekstremne prikaze nasilja, golotinje, spolnosti); praktično-izvedbena primjerenost djela (izabiremo djela na temelju koji se osvješćuje zadatak) .

Feldman (1970; prema Brajčić, Šućura, 2019) predstavlja model analize i kritike umjetničkog rada. Njegov model prihvaćen je u školama kao standard za analizu likovno-umjetničkog djela. Feldman u modelu predstavlja četiri faze, a to su:

1. opisivanje (promatrači opažaju i opisuju ono što vide);
2. analitička obrada (uočavaju se elementi, principi i tehnike koje umjetnici rabe te se ti elementi uspoređuju i suprotstavljaju);

3. interpretacija (proučavaju se i ispituju mogući ciljevi, teme i razlozi zašto je rad nastao);
4. evaluacija (promatrači pokazuju što su naučili kroz mišljenje o promatranom umjetničkom radu).

Eisner (1972; prema Brajčić, Šućura, 2019) predlaže šest dimenzija za promatranje i raspravu o likovno-umjetničkom djelu, a to su:

1. iskustvenu dimenziju (istražuje se učinak umjetničkoga djela na promatrača);
2. formalnu dimenziju (promatrač se usredotočuje na vizualne elemente umjetnosti i principe rada);
3. simboličku i tematsku dimenziju (promatrač analizira i pokušava razumjeti kodirano značenje i temu unutar umjetničkog djela);
4. materijalnu dimenziju (pretpostavlja ispitivanje likovnih materijala, alata i medija i njihova ograničenja);
5. kontekstualnu dimenziju (pretpostavlja ispitivanje konteksta).

Model promatranja umjetničkoga djela kojim se razvija estetsko učenje, predlažu i muzejski pedagozi Charman, Rose i Wilson (2006). Model je nazvan *Ways in model*, a razvijen je devedesetih godina 20. stoljeća. Navedeni pedagozi *Ways in model* prikazuju u obliku četiriju krugova. U središtu je lik promatrača, zbog toga što se osobno prosuđivanje smatra važnim za uspješnost ovoga modela. Zatim slijedi osobni pristup, odnosno promatranje i socijalno iskustvo koje promatrač prenosi u interpretacijsko iskustvo. Potom slijedi pristup objektu odnosno analiziraju se boja, oblik, površina, tekstura, prostor, materijali i vrijeme koje se prikazuje u djelu. Posljednji krug modela je pristup samome kontekstu. Određuje se povezanost objekta sa stvarnim svijetom. Učitelj je taj koji učenicima daje zadatke i postavlja pitanja. Učenici aktivno sudjeluju u traženju odgovora, odnosno primaju ulogu istraživača. Prvo se od učenika traži reakcija na likovno djelo. Reakcija učenika temelji se na asocijacijama, osobnom kontekstu i sjećanjima učenika. Nakon reakcije slijedi kritička analiza likovno-umjetničkoga djela. Prema Irwin (2008) učenici upoznaju rad na umjetničkom djelu kroz pričanje priča, crtanje, igranje i zabavu. On smatra da navedene aktivnosti omogućе djeci slobodan pogled i pričanje o umjetničkom djelu. Učenicima se u analizi postavljaju pitanja: *Koje su tvoje prve reakcije na umjetničko djelo? Zašto to misliš, osjećaš? Kako tvoja razmišljanja utječu na tvoje stavove?* Sva ova pitanja važna su u recepciji i percepciji umjetničkoga djela.

Kako bi učenik od prvoga do četvrtoga razreda osnovne škole mogao komunicirati s likovnim djelom, potrebna mu je mogućnost doživljavanja samoga djela. Neki autori smatraju da postoje razvojne faze, kojima učenik doživljava umjetničko djelo. Faze ovise o emocionalnom i kognitivnom razvoju djece. Parsons (1987; prema Brajčić, Šućura, 2019) navodi pet razvojnih faza u učeničkim shvaćanjima likovne umjetnosti. Prva faza vezana je za djecu čija je dob oko 5 godina. Djeca u toj fazi promatraju slike kao ugodne podražaje, ne prosuđuju djela odnosno ne dijele ih na loša ili dobra i ne zanimaju ih „tuđa“ mišljenja. Djeca o slikama govore: *To mi je najdraža boja. Sviđa mi se zbog psa...* Druga faza odnosi se na djecu u dobi od 10 godina. Djeca tada mogu izraziti svoje mišljenje, a mišljenje ovisi o sadržaju koji im se sviđa ili ne sviđa. U toj dobi djeca više vole slike koje prikazuju realističku stvarnost (Ružno je, izgleda kao prava...). Treća faza obuhvaća adolescente. U ovoj fazi djeca osjećaju empatiju prema autoru djela (Možeš vidjeti kako umjetnik osjeća bol zbog nje, svi smo to različito doživjeli...). U četvrtoj fazi su adolescenti i mlađi odrasli. Oni stavljaju djelo u socijalni kontekst. Mlađi preko stila i forme u biti doživljavaju likovno djelo (Pogledaj tugu u napetosti linija). Peta faza je faza u kojoj se pronalazi najviši stupanj razumijevanja likovno-umjetničkoga djela. Petoj fazi pripadaju profesionalno obrazovani pojedinci. Iz ovoga možemo zaključiti da je važno likovno-umjetnička djela prilagoditi sposobnostima i mogućnostima učenika. Odnosno kod izbora djela u obzir prvo uzimamo razvojnu fazu u kojoj se učenik nalazi.

UTJECAJ UČITELJA

Učitelj je taj koji odabire autora i djelo koje će učenici opažati i doživljavati. Važno je da učitelj od prvoga razreda potakne: likovno izražavanje učenika, percepciju, usvajanje i doživljavanje umjetničkog djela. Likovno-umjetničko djelo odabire s obzirom na razvoj sposobnosti recepcije učenika i njihovu dob. Schütz (2002; prema Duh, Čargan, Huzjak, 2012) navodi cilj koji se želi postići promatranjem umjetničkih djela. Cilj je odabirom nekoliko primjerenih djela omogućiti učenicima prepoznati složene estetsko-vizualne veze kojima su likovne strukture povezane u likovno-umjetničke vrijednosti koje učenici uče prepoznavati. Duh, Čargan i Huzjak (2012) smatraju da je opažanje umjetničkih djela uvjetovano onime što već znamo. Dijalog s učenicima te analitički pristup pri predstavljanju umjetničkoga djela doprinosi otvorenijem pristupu k umjetničkom djelu te prihvaćanje i razumijevanje istog. Promatrati, razumjeti i doživjeti djelo, teško je zbog mnoštvo vizualno-likovnih poruka i estetskih veza. Upravo je vizualna percepcija ključ za promatranje i doživljavanje likovno-umjetničkog djela. Učenike je potrebno postupno uvoditi u svijet likovne umjetnosti kako bi se

mogla ostvariti potrebna likovna osjetljivost za shvaćanje vizualno-likovne poruke koje likovno-umjetničko djelo donosi. Dijete u primarnom obrazovanju ne poznaje likovni jezik, stoga ne može shvatiti o čemu likovno djelo govori kao i samu vrijednost toga djela. Uz vizualno-likovni razvoj učenika, razvija se i kulturno-estetska osjetljivost učenika. Iako dijete ne može shvatiti djelo, ono kod njega pobuđuje estetski doživljaj. Duh, Čargan i Huzjak (2012) smatraju pogrešnim prerano objašnjavanje likovnih sadržaja. Umjetničko djelo teži istraživanju. Preranim objašnjavanjem sadržaja, gubi se istraživačka bit djela. Učenici će tada veću pažnju pridati objašnjenim likovnim sadržajima, nego onome što vide i doživljavaju. Stoga je potrebno djeci ukazivati na kompozicijske i tehničke okolnosti djela, ukazivati na različite pristupe u izričajima umjetnika, načinima korištenja boje, poteza i slično.

Feldman i Chapman (1970, 1978; prema Brajčić, Šućura, 2019) smatraju važnim estetski odgoj djece te ga potvrđuju činjenicom da se kod djeteta predškolske dobi pojavljuje estetski odgovor. Feldman (1970) smatra da dijete vrtičke dobi može: opisati, interpretirati, analizirati i prosuditi likovno djelo. Chapman (1978) ističe važnost odraslih u određivanju onoga što djeca vide na likovnom djelu, kao i važnost dječjih osjećaja pri susretu s djelom.

Brajčić i Šućura (2019) govore da se učenik s likovno-umjetničkim djelom susreće posredno ili neposredno. Učenik bi likovno djelo trebao promatrati na način direktnoga kontakta s djelom koji se ostvaruje u muzeju ili galeriji. Učenik tada uči o djelu i razvija svoje kontekstualno učenje. Učitelji koji ne mogu učenicima omogućiti odlazak u galeriju ili muzej, likovno-umjetničko djelo mogu donijeti u učionicu ako su u mogućnosti. Isto tako kao kompenzaciju, učitelj može učenicima pokazati reprodukciju likovno-umjetničkoga djela. Samim promatranjem reprodukcije djela, učenik će komunicirati s likovnim sadržajem koje ono prikazuje. Kako bi učenik mogao komunicirati s djelom potrebno je iskustveno i teorijsko učenje. Za iskustveno učenje potreban je direktan fizički kontakt učenika s djelom. Dok s druge strane teorijsko učenje od učenika traži njegovo kognitivno sudjelovanje. Dakle, učenik osim promatranjem djela prima informacije i znanja te tako stvara sliku o tome djelu koja nadilazi (samo) perceptivnu razinu.

Duh (2004) navodi da se dodatni poticaji (misleći pritom na promatranje i analizu umetničkog djela) pronalaze u primjereno provedenoj fazi motivacije koja se odvija na početku sata i fazi vrednovanja na završetku sata. U današnje vrijeme sve veću ulogu u odgoju i obrazovanju imaju i različiti oblici medija. Mediji su atraktivni posrednici vizualnih informacija. U nastavi likovne kulture mediji prenose vizualne informacije o likovno-umjetničkom djelu te tako prenose njegove estetske vrijednosti čineći ih vidljivim te

dostupnim učenikovom doživljaju. Herzog (2016) objašnjava da suvremeni mediji omogućuju povećanu obrazovnu produktivnost, interaktivnost te povećavaju motivaciju i aktivnost učenika. Učiteljima se pruža niz mogućnosti prikazivanja reprodukcija umjetničkih djela putem različitih medija. Prikazivanjem različitih umjetničkih djela učenicima se pruža mogućnost za razvoj percepcije i recepcije.

KURIKULUM I PERCEPCIJA I RECEPCIJA UČENIKA

Da bi poučavanje bilo što uspješnije, učitelj je taj koji treba potaknuti učenika na aktivno sudjelovanje. Učenik će tada aktivno sudjelovati i pronalaziti značenja pojedinoga likovno-umjetničkog djela. Robinson (2010; prema Županić, Benić, 2011) navodi da je budućnost obrazovanja u stvaranju modela rada u kojem učitelj pronalazi vlastita rješenja, ali uvažavajući smjernice iz Kurikuluma. Nastavu likovne umjetnosti potrebno je provoditi sustavno. Nastavni plan i program likovnog odgoja i Kurikulum nastavnoga predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost pružaju mogućnosti za razvoj likovnog uvažavanja. Kurikulum nastavnoga predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost definira ciljeve, sadržaje i odgojno-obrazovne ishode koje je učitelj obvezatan provesti u nastavi likovne kulture. Nastava likovne kulture prema Kurikulumu (2019) treba kod učenika potaknuti tri osnovna područja ljudske osobnosti i aktivnosti, a to su : afektivnoga ili osjećajnoga, kognitivnoga ili spoznajnoga i psihomotoričkoga ili djelatnoga područja. Prema tim područjima definirane su tri domene.

Prva domena je Stvaralaštvo i produktivnost. Ova domena uključuje razvijanje senzornih, izražajnih, praktičnih, intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti i vještina. Pod razvoj psihofizičkih sposobnosti navode se: percepcija, vizualno mišljenje i pamćenje.

Druga domena je Doživljaj i kritički stav. U središtu druge domene je razvijati analitičko i kritičko mišljenje koje je nužno za odgajanje budućeg promatrača koji može izraziti vlastite stavove o umjetnosti. „Učenje i poučavanje nastavnih predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost temelji se na sustavnome odgajanju opažaja. Emocionalni, asocijativni, intelektualni i stvaralački pristup u poticanju svjesnoga i aktivnoga doživljaja likovnoga i vizualnoga djela te okoline doprinose razvoju percepcije, kreativnosti, komunikacijskih vještina i kritičkoga mišljenja kao trajnih vrijednosti. Učenici stječu kompetencije nužne za uspostavljanje kriterija za selektivan odnos prema velikoj količini vizualnih informacija koje primaju novomedijskom tehnologijom te osvještavaju ulogu popularne kulture u oblikovanju vlastitoga identiteta. Njeguje se otvorenost prema različitim pristupima rješavanja umjetničkoga problema i

potiče doživljavanje umjetničkih djela kao medija kojim se promišlja, izražava i komunicira. Učenici istražuju interaktivne procese između publike, autora i djela čime se doprinosi razumijevanju uloge promatrača kao suoblikovatelja značenja likovnoga i vizualnoga djela. Učenici formiraju argumentirani stav o likovnim djelima, vizualnoj okolini, likovnome stvaralaštvu i kulturnoj baštini, što je temelj oblikovanja vrijednosnih prosudbi. Potiče ih se na aktivno sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim događajima“ (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost, 2019:8). Opisuje se važnost povezivanja učenika s umjetničkim zajednicama i raznovrsnim kulturno-znanstvenim ustanovama.

Treća domena Umjetnost u kontekstu ima za cilj kod učenika osvijestiti važnost likovne umjetnosti kao društvene vrijednosti. „Razumijevanje likovnih djela, pojava i pravaca, stilskih mijena i suvremenoga okružja u učenju i poučavanju nastavnih predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost temelji se na poznavanju društvenoga, kulturnoga i povijesnoga konteksta u kojemu se javljaju“ (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost, 2019:8).

Kako bi se zadovoljile sve tri domene, učitelj je taj koji bi umjetnička djela trebao uključivati u nastavni proces radeći izbor po svim do sada navedenim kriterijima. Jedino tako će se moći razvijati perceptivne i receptivne sposobnosti učenika.

METODE ZA RAZVOJ PERCEPCIJE I RECEPCIJE KOD UČENIKA

Kako bi se postigao određeni cilj u nastavi likovne kulture, važno je pravilno planiranje i odabir valjanih metoda rada. Učitelj je taj koji planira i odabire samu metodu.

Metoda estetskoga prijenosa ili transfera

Tijekom nastave likovne kulture učenici razvijaju različite vještine i sposobnosti. Duh (2013) navodi dva smjera suvremene nastave likovnog odgoja. Prvi smjer odnosi se na razvoj likovno-kreativnih sposobnosti odnosno produktivni dio nastave. Dok drugi smjer podrazumijeva razvoj razumijevanja likovne umjetnosti, tj. receptivni dio nastave. Kako bi nastava bila što kvalitetnija važno je provoditi oba smjera, i produktivni i receptivni dio nastave likovne kulture. Metoda kojom bi se kod učenika potaknulo likovno izražavanje, percepcija, usvajanje i doživljavanje djela je metoda estetskoga prijenosa. Sam naziv ove metode govori nam što se zapravo od nje očekuje. „Metoda estetskog transfera osigurava nam da reprodukcija i nastava likovne umjetnosti ne prenose samo informativne podatke nego i estetske komponente

umjetničkog djela“ (Duh i Zupančić, 2011:68). Ovom metodom promatranje umjetničkog djela dovodi do odnosa između promatrača i samog djela, pobuđuje osjetilni podražaj koji je povezan s iskustvima, osjećajima, asocijacijama i sjećanjima. Iskustva, osjećaji, asocijacije i sjećanja variraju od osobe do osobe, stoga i odnos promatrača ili učenika i djela varira. Odnos je osobna stvar koja se razlikuje od učenika do učenika. „ Doživljaj umjetničkog djela može dovesti do likovne reakcije koja će biti individualno rješenje svakog djeteta i predstavljat će novo estetsko iskustvo“ (Duh i Zupančić, 2011:69).

Prema Duh i Zupančić (2011) metoda estetskoga prijenosa sastoji se od tri faze. Prva faza je sama percepcija. Ova faza podrazumijeva percepciju umjetničkog djela svim osjetilima i oslobađanjem emocija. Faza percepcije usmjerena je na učenika. Učenik dobiva jasnu percepciju umjetničkog djela te će ta percepcija kod učenika pobuditi estetsko iskustvo. Druga faza odnosi se na recepciju, a usmjerena je na ishode percepcije. Ona obuhvaća verbalizaciju slika odnosno iskazivanje slika riječima. Na taj način će ishodi biti planirani i usvojeni. Treća ujedno i posljednja faza je reakcija. Kod treće faze važna je akcija ili produktivan odgovor na zadano umjetničko djelo. Kombinaciju percepcije umjetničkoga djela i receptivnih sposobnosti učenika, možemo nazvati pristupom umjetničkom djelu. Duh i sur. (2011) metodu estetskoga prijenosa smatraju metodom koja je proizišla iz umjetničkog pristupa koji je temelj za doživljenu emocionalnu reakciju. Emocionalna reakcija nastaje kao rezultat individualnih elemenata svake osobe i dovodi od vizualnog iskustva do vizualnog razmišljanja.

Metoda estetskoga prijenosa može se koristiti za rad u školi, galeriji i muzeju. Kao poticaj u školi koriste se reprodukcije umjetničkih djela. Galerije i muzeji nude učenicima nova iskustva jer se učenici nalaze u autentičnom okruženju. U oba slučaja se promatraju umjetnička djela koja su ključ za razvoj učeničke percepcije i recepcije.

Zrcalni model umjetnosti

Tinio (2013; prema Duh i Herzog 2016) objašnjava zrcalni model kao metodu koja je slična metodi estetskoga prijenosa. Odnosno zrcalni model i metoda estetskoga prijenosa imaju slično polazište. Polazište koje Tinio (2013) navodi je integracija umjetničke prakse i promatranja djela. Nadalje, navodi kako je naglasak stavljen na interakciju ova dva procesa. Prema tome povezanost umjetničke prakse i gledanja djela je temeljna ideja zrcalnoga modela. Na taj način se kod promatrača razvijaju estetske emocije, razumiju se poruke umjetnika i doživljava se estetska osjetljivost prema promatranom djelu. Prema tome suvremenu nastavu nastavnoga predmeta Likovne kulture treba usmjeriti k tome da se potakne razvoj ovih

komponentata. Provođenjem produktivnih i receptivnih aktivnosti postići će se kvalitetno likovno-umjetničko obrazovanje.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

Cilj istraživanja

Za potrebe ovog rada provedeno je istraživanje koje uključuje učitelje i učenike trećih i četvrtih razreda osnovnih škola u Sisačko-moslavačkoj županiji. Cilj istraživanja bio je utvrditi koriste li i na koji način učitelji osnovnih škola umjetnička djela u nastavi Likovne kulture te utvrditi kako učenici trećih i četvrtih razreda primaju i doživljavaju likovno-umjetničko djelo. Posebno nas je zanimalo utječe li spol na razinu likovnih perceptivnih i receptivnih sposobnosti učenika.

Problem

Učitelj u nastavi likovne kulture u motivacijskome dijelu sata učenicima pokazuje likovno djelo odnosno njegovu reprodukciju. Na temelju kratke analize toga djela učenicima se zadaje zadatak. Problem je period u kojem učitelji provode analizu umjetničkoga djela koji je premali ili nedostatan. Drugi dio istraživanja obuhvaća test percepcije i recepcije kojim su se željele utvrditi perceptivne i receptivne sposobnosti učenika trećih i četvrtih razreda. Na taj način dolazi se do zaključka utječe li prikazivanje umjetničkog djela na razvoj perceptivnih i receptivnih sposobnosti učenika.

Tablica 1. Broj nastavnih sati nastavnoga predmeta Likovna kultura u hrvatskim osnovnim školama

RAZRED	BROJ SATI (tjedno)	UKUPNO SATI (35 tjedana u jednoj školskoj godini)
1.	1	35
2.	1	70
3.	1	105
4.	1	140

Iz tablice 1 je vidljivo kako učenici od prvog do četvrtog razreda tjedno imaju samo jedan sat iz nastavnog predmeta Likovna kultura. Jedna školska godina obuhvaća ukupno 35 tjedana. Učenici trećeg razreda na kraju školske godine ukupno su sudjelovali na 105 sati nastavnog predmeta Likovna kultura. Dok su učenici četvrtoga razreda na kraju školske godine ukupno pohađali 140 sati likovne kulture. Ako polazimo od toga da su sposobnosti percepcije i recepcije u jednakoj mjeri dostupne svim učenicima osnovnih škola u Hrvatskoj možemo kvantitativno zaključiti kako će učenici četvrtih razreda biti u prednosti s obzirom na veći broj sati nastavnoga predmeta Likovna kultura. Postavlja se pitanje kvalitete i kvantitete odgojno-obrazovnog proces nastave likovne kulture na razini perceptivnih i receptivnih sposobnosti. Što se tiče kvalitete važan je doživljaj koji se temelji na percepciji umjetničkih djela. „...da je percepcija umjetničkih djela više od samog promatranja i brzo reagiranje; mora biti značajan doživljaj.“ (Duh, Čagran i Huzjak, 2012: 648).

Duh (2004) smatra važnost odnosa između učenika i djela. Odnos učenika i djela je osobna stvar svakog učenika te će kao takva varirati od učenika do učenika. Svaki učenik stvara vlastite perspektive i asocijacije, stoga je važno poticati ugodno razredno ozračje kako bi učenici bez straha mogli izražavati vlastita mišljenja o likovno-umjetničkom djelu. Učenici će međusobno poticati jedni druge te će se perceptivne i receptivne sposobnosti drugih učenika sve više razvijati. Svi učenici na isto umjetničko djelo neće isto reagirati. Navode se tri razine odaziva učenika na umjetničko djelo. Prvi odaziv obuhvaća odaziv na emocionalnoj razini, što znači osjećajni odaziv na umjetničko djelo. Drugi odaziv je odaziv na asocijativnoj razini. Asocijativni odaziv odnosi se na asocijacije koje umjetničko djelo izaziva kod promatrača. Posljednji odaziv obuhvaća formalno intelektualnu razinu. Na ovoj razini javljaju se odazivi na temelju formalne analize i interpretacije umjetničkog djela. Prema tome možemo zaključiti da će isto umjetničko djelo kod učenika pobuditi različite odazive. Na primjer neki učenici će se na umjetničko djelo odazvati na emocionalnoj razini, dok će ostali stvarati asocijacije na temelju istog djela. (Duh, Čagran, Huzjak, 2012; prema Irwin, 2008)

Iz ovoga možemo zaključiti da veći broj sati kod učenika četvrtih razreda ne znači i veći razvoj sposobnosti likovne percepcije i recepcije umjetničkog djela. Tu se također pojavljuje i pitanje „*Koriste li učitelji likovno umjetnička djela u nastavi?*“. Razvoj sposobnosti percepcije i recepcije nije moguć bez umjetničkog djela. Učitelj je taj koji će učenike poticati na promatranje likovnog djela. Promatranjem djela učenici će razvijati svoje perceptivne i receptivne sposobnosti. Istraživanjem smo željeli ispitati kako i na koji način učitelji prikazuju umjetnička djela u nastavi te razinu perceptivnih i receptivnih sposobnosti učenika.

Istraživačka pitanja

Problem 1

Postoji li razlika u doživljavanju likovno-umjetničkih djela između učenika trećih i četvrtih razreda osnovne škole?

Problem 2

Postoji li razlika u percepciji likovno-umjetničkih djela između dječaka i djevojčica?

Problem 3

Postoji li razlika u recepciji likovno-umjetničkih djela između dječaka i djevojčica?

Problem 4

Korite li i na koji način učitelji razredne nastave djela likovne umjetnosti u nastavi Likovne kulture?

Hipoteze vezane uz percepciju

Hipoteza 1.1

Pretpostavljamo da učenici četvrtih razreda osnovne škole imaju razvijenije perceptivne sposobnosti od učenika trećih razreda.

Hipoteza 1.2

Pretpostavljamo da djevojčice imaju razvijenije perceptivne sposobnosti od dječaka trećih i četvrtih razreda.

Hipoteze vezane uz recepciju

Hipoteza 2.1

Pretpostavljamo da učenici četvrtih razreda imaju razvijenije receptivne sposobnosti od učenika trećih razreda.

Hipoteza 2.2

Pretpostavljamo da djevojčice imaju razvijenije receptivne sposobnosti od dječaka trećih i četvrtih razreda.

Metodologija istraživanja

Ispitanici

Istraživanje je provedeno u četiri osnovne škole na području Sisačko-moslavačke županije. U istraživanje smo uključili učenike trećih i četvrtih razreda osnovnih škola. Istraživanje se odnosi na perceptivne i receptivne sposobnosti učenika. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 203 učenika (N=203) primarnog odgoja i obrazovanja. Ukupan neslučajni uzorak upotrijebljen je u okviru metode induktivne statistike kao jednostavni slučajni uzorak iz hipotetične populacije.

U tablici 2. prikazani su rezultati ispitanih učenika prema razredima (N=203).

Tablica 2. Podjela učenika prema razredu koji pohađaju

	F	%
Treći razred	105	52
Četvrti razred	98	48
UKUPNO	203	

Grafikon 1. Omjer učenika s obzirom na razred koji pohađaju

Iz tablice 2. i grafikona 1. vidljivo je da je u istraživanju sudjelovalo više učenika trećih razreda čak njih 105 (52%), dok je učenika četvrtih razreda ukupno sudjelovalo 98 (48%).

U tablici 3. prikazan je ukupan broj učenika s obzirom na spol.

	F	%
Ženski	111	55
Muški	92	45
UKUPNO	203	

Grafikon 2. Distribucija učenika s obzirom na spol

Iz tablice 3. i grafikona 2. vidi se da je u istraživanju sudjelovalo više djevojčica (55%), nego dječaka (45%).

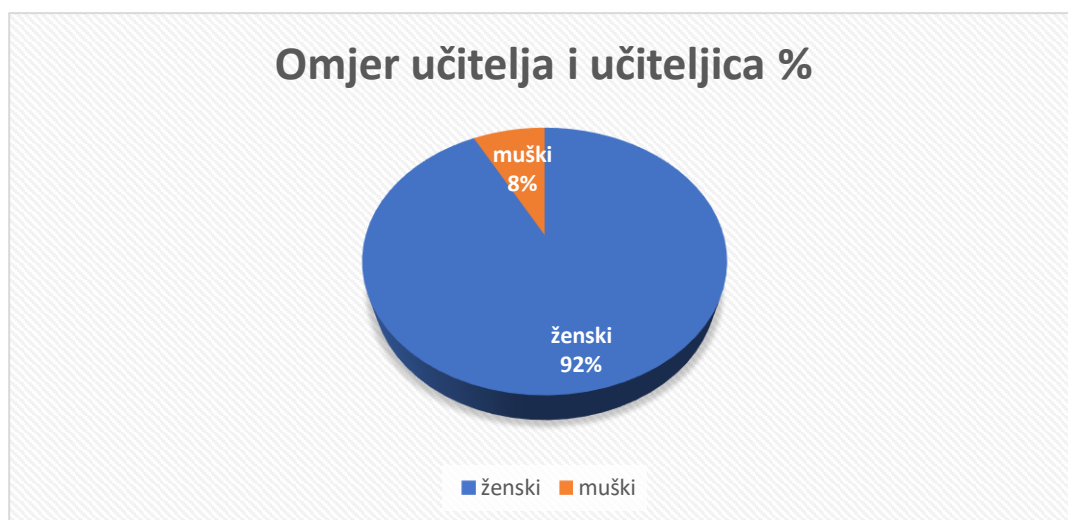
U istraživanju sudjeluju i učiteljice i učitelji trećih i četvrtih razreda osnovnih škola. Sudjelovalo je ukupno 13 učitelja/učiteljica (N=13). U tablici 3. prikazan je distribucija učitelja s obzirom na spol.

Tablica 4. Podjela učitelja prema spolu.

	F	%
Ženski	12	92
Muški	1	8
UKUPNO	13	

S obzirom na broj ispitanika u sljedećem grafikonu prikazan je omjer ispitanika muškog i ženskog spola.

Grafikon 3. Omjer učitelja i učiteljica (N=13)

Iz tablice 4. i grafikona 3. vidljivo je kako se broj učitelja i učiteljica razlikuje. Ukupno je u istraživanju sudjelovalo 13 učitelja razredne nastave (N=13). Od toga je ukupno sudjelovalo 12 učiteljica (92%) i 1 učitelj (8%).

Tablica 5. Distribucija učiteljica/učitelja prema razredima (N=13)

	F	%
Treći	7	54
Četvrti	6	46
UKUPNO	13	

Grafikon 4. Omjer učiteljica/učitelja prema razredima

Iz tablice 5. i grafikona 4. vidljivo je da je u istraživanju sudjelovalo ukupno 7 učiteljica/učitelja (54%) trećih razreda i 6 učiteljica/učitelja (46%) četvrtih razreda osnovne škole.

Instrumenti

Vrsta istraživanja je kvantitativna i kvalitativna. Kvantitativna metoda istraživanja je kauzalno neeksperimentalna. Tehnika istraživanja je AP test kojim se mjeri percepcija i recepcija likovno umjetničkog djela učenika trećih i četvrtih razreda. Kvalitativno istraživanje provodi se tehnikom intervjuiranja učiteljica/učitelja trećih i četvrtih razreda. Kao tehnika intervjuiranja koristiti će se polustrukturirani intervju.

AP test za mjerenje likovnih sposobnosti koncipiran je na temelju odabira najprimjerenijega odgovora između više ponuđenih. Test sadrži ukupno 20 bodova. Svaki test bodovala su dva neovisna ocjenjivača radi osiguranja pouzdanosti ocjenjivanja. Pitanja koja smo upotrijebili u testu likovnih sposobnosti (likovne kreativnosti i likovne percepcije i recepcije) u praksi su pokazala svoju valjanost, pouzdanost i objektivnost te stoga nismo izvodili postupak validacije testa (Duh, 2004; Karlavaris i Krguljac, 1981). Test se sastoji od šest pitanja, pet pitanja zatvorenog tipa (više odgovora) i jedno pitanje otvorenog tipa. Pitanja se odnose na umjetničko djelo *Plava vaza, Paula Cezannea* (ulje na platnu 52 x 63, Musee d'Orsay, Pariz).

Prvi set pitanja (1-3) odnosi se na perceptivne sposobnosti učenika. Prvo pitanje odnosi se na osjetljivost učenika na količinu boja na slici. Učenici izabiru između tri para boja za koje smatraju da se najčešće pojavljuju na slici (crvena i plava, zelena i plava, oker i plava). Sljedeće pitanje odnosi se na najvažniji predmet na slici. Učenici izabiru između tri odgovora, a to su: zid s prozorom, vaza s cvijećem i stol s predmetima na njemu. Ovim pitanjem želi se utvrditi uočavaju li učenici dominantan predmet ili bit likovne poruke. Treće pitanje u ovom setu pitanja odnosi se na poznavanje umjetničkoga jezika. Učenici odabiru i podcrtavaju odgovor, a zatim na crtu upisuju što žele dodati na kojem mjestu (na tanjuru, stolu, buketu).

Drugi set pitanja (4-6) odnosi se na receptivne sposobnosti učenika. Prvo pitanje u ovome setu je pitanje otvorenoga tipa. Učenici u jednoj rečenici odgovaraju na pitanje što im je i zašto na slici privuklo pozornost. Sljedećim pitanjem želi se utvrditi razumijevanje slike kao vječnog umjetničkog djela. Učenici mogu odabrati između odgovora: osjećaj trenutne nabujalosti i svježine i osjećaj vječnog trajanja. Posljednje pitanje utvrđuje ukupni dojam učenika o umjetničkom djelu. Učenici se pitaju kako bi se osjećali u prostoriji u kojoj se nalaze predmeti koji su prikazani na slici. Mogu odabrati jedan od tri ponuđena para: žalostan i nesretan, smiren i zamišljen, veseo i zadovoljan.

Također smo proveli i kvalitativno istraživanje u kojemu su sudjelovale učiteljice i učitelji razredne nastave. Cilj intervjua bio nam je prikupiti podatke i informacije o tome koriste li i na koji način učitelji razredne nastave umjetnička djela tijekom sata likovne kulture.

Polustrukturirani intervju s pitanjima nalazi se u prilogu (Prilog 2), kao i test za provjeru percepcije i recepcije učenika (Prilog 1).

Prikupljanje podataka i obrada

Ovo istraživanje je kvalitativnog i kvantitativnog tipa. U kvalitativan dio spada polustrukturirani intervju koji je proveden s učiteljicama trećih i četvrtih razreda. Na temelju audiozapisa napravljeni su transkripti intervjua s minimalnim jezičnim uređivanjem snimaka. Kvantitativan dio podrazumijeva AP test percepcije i recepcije. Test su ispunjavali učenici trećih i četvrtih razreda osnovnih škola u Hrvatskoj, nakon čega su testovi bodovani. Istraživanje je provedeno od ožujka do lipnja 2022. godine. Intervjuiranje, prikupljanje i unos i obradu podataka provela je autorica. Dobiveni podatci testa percepcije i recepcije uneseni su u SPSS program, koji je poslužio za statističku obradu podataka. Za analizu podataka korištena

je deskriptivna statistika. Kod obrade podataka korištene su: frekvencijska distribucija (f, f %) karakteristika sudionika istraživanja, deskriptivna statistika rezultata za cijeli test, setove pitanja i pojedinačna pitanja (Minimum-MIN, Maksimum-MAX, Srednja vrijednost-M, Standardna devijacija -SD, Skewness-Skew, Kurtosis-Kurt) i t-test za neovisne uzorke za provjeru razlika s obzirom na spol, razred učenika u njihovim postignućima u cijelom testu i setovima pitanja (percepcija i recepcija).

Rezultati i rasprava

Rezultate kvalitativnog i kvantitativnog istraživanja analizirali smo na sljedeći način. Rezultate smo podijelili na *Analizu rezultata istraživanja za učenike* i *Analizu rezultata istraživanja za učitelje*. Prvo smo proveli analizu rezultata koji se odnosi na kvantitativni dio istraživanja odnosno analizirali smo rezultate koje su učenici postigli testom percepcije i recepcije (Prilog 1). Potom smo analizirali kvalitativni dio istraživanja. Naveli smo odgovore koje su nam odgovorili učitelji i učiteljice razredne nastave na pitanja iz polustrukturiranog intervjua (Prilog 2).

Analiza istraživanja za učenike

Prema analizi učeničkih odgovora dobiveni su podatci o razini perceptivnih i receptivnih sposobnosti učenika trećih i četvrtih razreda osnovnih škola.

Tablica 6. Rezultati deskriptivne statistike učenika postignuti testom percepcije i recepcije

Faktori likovne percepcije i recepcije	N	Min	Max	M	SD	Kurt	Skew
Pojava boja	203	0	3	2,58	0,98	2,22	-1,99
Dominantan motiv	203	0	3	2,79	0,68	7,75	-2,97
Umjetnički jezik	203	0	4	2,36	1,24	-1,45	0,02
Senzibilitet učenika	203	0	4	2,17	1,19	-0,78	-0,15
Razumijevanje djela	203	0	3	2,44	0,91	-0,87	-1,04
Ukupan dojam	203	0	3	1,93	1,03	-1,87	0,04
Ukupno							
Percepcija	203	3	10	7,73	1,73	-0,15	-0,50
Recepcija	203	1	10	6,54	1,96	-0,46	-0,29

Prema aritmetičkim sredinama koje možemo vidjeti u tablici 6. možemo zaključiti sljedeće. Najveći rezultat ($M=2,79$) učenici su postigli u prepoznavanju dominantnog motiva na umjetničkome djelu. Dok su najniži rezultat ($M=1,93$) učenici postigli odgovorom na pitanje koje se odnosilo na ukupan dojam o umjetničkome djelu. Aritmetičke sredine koje prikazuju ukupnu razinu percepcije i recepcije, također se razlikuju. Učenici su postigli veće rezultate ($M=7,73$) odgovorima na pitanja koja su predstavljala percepciju. Dok su odgovorima na pitanja koja su predstavljala recepciju postigli manje rezultate ($M=6,54$). Prema tome možemo zaključiti da je kod učenika trećih i četvrtih razreda percepcija razvijenija od recepcije umjetničkoga djela. Rezultati nas ne iznenađuju zbog toga što je percepcija umjetničkoga djela učestala praksa u nastavi Likovne kulture.

Tablica 7. Rezultati zastupljenosti percepcije i recepcije kod učenika trećih i četvrtih razreda vrednovanih testom percepcije i recepcije

Faktori likovne percepcije i recepcije	Razred	N	M	SD	Kurt	Skew
Pojava boja	3	105	2,66	0,93	4,07	-2,42
	4	98	2,49	1,04	1,05	-1,67
Dominantan motiv	3	105	2,88	0,65	8,81	-3,06
	4	98	2,77	0,72	7,12	-2,90
Umjetnički jezik	3	105	2,26	1,24	-1,51	0,23
	4	98	2,48	1,23	-1,27	-0,21
Senzibilitet učenika	3	105	2,06	1,19	-0,78	0,03
	4	98	2,29	1,19	-0,63	-0,35
Razumijevanje djela	3	105	2,47	0,89	-0,87	-1,07
	4	98	2,42	0,93	-0,87	-1,01
Ukupan dojam	3	105	1,82	1,02	-1,81	0,26
	4	98	2,04	1,03	-1,85	-0,20
Ukupno percepcija	3	105	7,73	1,69	-0,03	-0,47
	4	98	7,73	1,77	-0,21	-0,55
Ukupno recepcija	3	105	6,34	1,85	-0,42	-0,10
	4	98	6,74	2,06	-0,33	-0,51
Test ukupno	3	105	14,08	2,74	-0,28	-0,27
	4	98	14,48	2,93	-0,49	-0,42

Prema rezultatima aritmetičkih sredina iz tablice 7. možemo zaključiti da postoji razlika u sposobnostima između učenika trećih i četvrtih razreda. Prvo pitanje odnosilo se na percepciju boja. Prema aritmetičkim sredinama možemo zaključiti da su učenici trećih razreda postigli veći rezultat ($M=2,66$) u prepoznavanju boja od učenika četvrtih razreda ($M=2,49$). Također i u prepoznavanju dominantnog motiva, učenici trećih razreda postižu veće rezultate ($M=2,88$), od učenika četvrtih razreda ($M=2,77$). Učenici četvrtih razreda postižu veći rezultat ($M=2,48$) u odgovorima na pitanje koje se odnosilo na poznavanje umjetničkoga jezika, kao i na pitanje koje se odnosilo na senzibilitet učenika prema umjetničkome djelu ($M=2,29$). Rezultati koji pokazuju učeničko razumijevanje djela pokazuju da su učenici trećih razreda ($M=2,47$) bolje razumijeli djelo od učenika četvrtih razreda ($M=2,42$). Posljednje pitanje odnosilo se na ukupan dojam djela, te su u tom pitanju učenici četvrtih razreda postigli veće rezultate ($M=2,04$).

U tablici 7. također možemo vidjeti i ukupne rezultate percepcije i recepcije, kao i ukupne rezultate testa u cjelosti. Prema rezultatima aritmetičkih sredina ukupne percepcije postignute testom možemo vidjeti da su rezultati učenika trećih i četvrtih razreda jednaki ($M=7,73$), stoga možemo zaključiti da su perceptivne sposobnosti jednako razvijene kod učenika trećih i četvrtih razreda. Prema rezultatima aritmetičkih sredina ukupne recepcije vidimo da su učenici četvrtih razreda u prednosti ($M=6,74$), s obzirom na učenike trećih razreda čiji su rezultati manji ($M=6,34$). Ukupni rezultati testa pokazuju kako su učenici četvrtih razreda ($M=14,48$) bolje rješavali test od učenika trećih razreda ($M=14,08$).

Za statistički značajnost razlika na testu percepcije i recepcije trećih i četvrtih razreda korišten je t-test za nezavisne uzorke.

Tablica 8. T-test razlika na testu percepcije i recepcije između učenika trećih i četvrtih razreda

Faktori likovne percepcije i recepcije	Razred	N	M	SD	t-test	
					t	p
Pojava boja	3	105	2,66	0,93	1,21	0,002
	4	98	2,49	1,04		
Dominantan motiv	3	105	2,82	0,65	0,56	0,001
	4	98	2,77	0,72		
Umjetnički jezik	3	105	2,26	1,24	1,28	0,000
	4	98	2,48	1,23		

Senzibilitet učenika	3	105	2,06	1,19	1,37	0,000
	4	98	2,29	1,19		
Razumijevanje djela	3	105	2,47	0,89	0,38	0,000
	4	98	2,42	0,93		
Ukupan dojam	3	105	1,82	1,02	-1,54	0,000
	4	98	2,04	1,03		
Ukupno percepcija	3	105	7,73	1,69	-0,01	0,000
	4	98	7,73	1,77		
Ukupno repcija	3	105	6,34	1,85	-1,46	0,001
	4	98	6,74	2,06		
Test ukupno	3	105	14,08	2,74	-1,01	0,001
	4	98	14,48	2,93		

$P \leq 0,05$

Iz rezultata t-testa možemo zaključiti da postoje statistički značajne razlike između učenika trećih i četvrtih razreda. Učenici trećih razreda postigli su bolje rezultate od učenika četvrtih razreda u sljedećim varijablama: pojava boja ($M=2,66$, $SD=0,93$), uočavanjem dominantnoga motiva ($M=2,86$, $SD=0,58$). Ova dva pitanja odnose se na percepciju umjetničkoga djela, stoga hipotezu 1.1 kojom se pretpostavlja veća perceptivna sposobnost kod učenika četvrtih razreda možemo odbaciti. Što se tiče receptivnih sposobnosti učenika vidljiva je veća razina recepcije kod učenika četvrtih razreda ($M=6,74$, $SD=2,06$). Time je hipoteza 2.1. potvrđena.

Tablica 9. Rezultati zastupljenosti percepcije i recepcije s obzirom na spol učenika vrednovanih testom percepcije i recepcije

Faktori likovne percepcije i repcije	Spol	N	M	SD	Kurt	Skew
Pojava boja	Ž	111	2,55	1,02	1,89	-1,91
	M	92	2,61	0,95	2,87	-2,14
Dominantan motiv	Ž	111	2,86	0,58	13,65	-3,69
	M	92	2,71	0,78	4,52	-2,44
Umjetnički jezik	Ž	111	2,41	1,20	-1,46	-0,02
	M	92	2,30	1,28	-1,45	0,08

Senzibilitet učenika	Ž	111	2,26	1,22	-0,99	-0,09
	M	92	2,05	1,16	-0,56	-0,28
Razumijevanje djela	Ž	111	2,59	0,81	0,15	-1,46
	M	92	2,27	0,98	-1,52	-0,64
Ukupan dojam	Ž	111	1,91	1,01	-1,94	0,13
	M	92	1,95	1,05	-1,82	-0,06
Ukupno percepcija	Ž	111	7,83	1,59	-0,01	-0,51
	M	92	7,62	1,87	-0,35	-0,45
Ukupno recepcija	Ž	111	6,76	1,98	-0,47	-0,42
	M	92	6,27	1,91	-0,26	-0,18
Test ukupno	Ž	111	14,59	2,83	-0,45	-0,57
	M	92	13,89	2,81	-0,10	-0,06

Iz tablice 9. vidljive su razlike u rezultatima između dječaka i djevojčica. Dječaci su postigli bolje rezultate u prepoznavanju boja ($M=2,61$) i u izražavanju ukupnoga dojma o slici ($M=1,95$). Prema aritmetičkim sredinama u ostalim zadacima djevojčice postižu bolje rezultate od dječaka.

Za statistički značajnost razlika na testu percepcije i recepcije između dječaka i djevojčica trećih i četvrtih razreda korišten je t-test za nezavisne uzorke.

Tablica 10. T-test razlika percepcije i recepcije između dječaka i djevojčica trećih i četvrtih razreda

Faktori likovne percepcije i recepcije	Razred	N	M	SD	t-test	
					t	P
Pojava boja	Ž	111	2,55	1,02	-0,43	0,002
	M	92	2,61	0,95		
Dominantan motiv	Ž	111	2,86	0,58	1,66	0,009
	M	92	2,71	0,78		
Umjetnički jezik	Ž	111	2,41	1,20	0,63	0,003
	M	92	2,30	1,28		
	Ž	111	2,26	1,22	1,23	0,002

Senzibilitet učenika	M	92	2,05	1,16		
Razumijevanje djela	Ž	111	2,59	0,81	2,49	0,001
	M	92	2,27	0,98		
Ukupan dojam	Ž	111	1,91	1,01	-0,25	0,001
	M	92	1,95	1,05		
Ukupno percepcija	Ž	111	7,83	1,59	0,86	0,007
	M	92	7,62	1,87		
Ukupno recepcija	Ž	111	6,76	1,98	1,76	0,001
	M	92	6,27	1,91		
Test ukupno	Ž	111	14,59	2,83	1,75	0,000
	M	92	13,89	2,81		

$P \leq 0,05$

Iz rezultata T-testa možemo zaključiti da postoje statistički značajne razlike u rezultatima na testu percepcije i recepcije između dječaka i djevojčica trećih i četvrtih razreda. Iz aritmetičkih sredina možemo zaključiti da su dječaci prepoznavali boje i dominantan motiv bolje od djevojčica. U ostalim zadacima su djevojčice postigle bolje rezultate od dječaka. To možemo vidjeti u varijablama koje se odnose na poznavanje umjetničkoga jezika ($M=2,41$, $SD=1,20$), senzibilitet učenika prema djelu ($M=2,26$, $SD=1,22$) i razumijevanje djela ($M=2,59$; $SD=0,81$). Bolje rezultate kod djevojčica možemo pripisati prepubertetskom razdoblju. U prepubertetskom razdoblju djevojčice su osjetljivije, stoga bolje doživljavaju umjetničko djelo. (Duh, Herzog, 2016) Prema prijašnjim istraživanjima koje su proveli Duh i Herzog (2016), također se uočavaju razlike između dječaka i djevojčica. Djevojčice postižu veće rezultate u testu percepcije i recepcije od dječaka. Rezultati nam pokazuju da su hipoteza 1.2 i hipoteza 2.2 potvrđene.

Analiza rezultata za učitelje

Interpretacija rezultata

Na pitanje „U kojem dijelu sata koristite likovno-umjetničko djelo?“, učitelji i učiteljice su odgovorili sljedeće:

Učitelj/ica 1: „ Najčešće u etapi motivacije, ali i prilikom vrednovanja ili analize radova.“

Učitelj/ica 2: „Prije početka rada djecu je potrebno dobro motivirati te razvijati pažnju promatranja, pa tada koristim djela.“

Učitelj/ica 3: „ Najčešće u motivacijskoj etapi sata.“

Učitelj/ica 4: „Obično započinjem sat razgovorom o nekom djelu. Dakle koristim ga kao motivaciju u motivacijskome dijelu sata.“

Učitelj/ica 5: „U uvodnome i završnome dijelu sata.“

Učitelj/ica 6: „U uvodnome dijelu sata kao motivaciju za rad.“

Učitelj/ica 7: „ U motivacijskome dijelu sata.“

Učitelj/ica 8: „ U uvodnome dijelu sata učenicima prikazujem umjetničko djelo.“

Učitelj/ica 9: „ Koristim ga u uvodnome dijelu. „

Učitelj/ica 10: „U uvodnom dijelu sata.“

Učitelj/ica 11: „Djelo koristim u motivacijskome dijelu sata.“

Učitelj/ica 12: „Uvodni ili motivacijski dio sata.“

Učitelj/ica 13: „U uvodnome dijelu sata, ali i u analizi djela na kraju sata.“

Na ovo pitanje većina učiteljica i učitelja razredne nastave odgovorilo je da umjetnička djela koriste u uvodnom ili motivacijskom dijelu sata. Neki učitelji odgovorili su da umjetnička djela koriste i u etapi motivacije, ali i u etapi analize i vrednovanja koja se odvija na kraju sata.

Na pitanje „ Kojim motivacijskim aktivnostima uvodite učenike u promatranje djela?“, učitelji i učiteljice odgovaraju sljedeće:

Učitelj/ica 1: „Učenike uvodim u promatranje umjetičih djela kroz igru ili razgovor.“

Učitelj/ica 2: „Motivacijske aktivnosti koje koristim su: opisivanje, analiza djela, igra, ragovor i drugo.“

Učitelj/ica 3: „Za motivaciju koristim većinom priče i razgovor.“

Učitelj/ica 4: „Aktivnost koju koristim je razgovor.“

Učitelj/ica 5: „*Informacijama o umjetniku i njegovom opusu, gledanjem i analizom djela.*“

Učitelj/ica 6: „*Uvodim ih razgovorom.*“

Učitelj/ica 7: „*Često koristim razgovor, ali i glazbu.*“

Učitelj/ica 8: „*Učenike uvodim dijalogom.*“

Učitelj/ica 9: „*Obično sat započnem razgovorom o nekom djelu. Učenici kroz razgovor pokušavaju otkriti najvažniji predmet ili temu, tehniku i slično.*“

Učitelj/ica 10: „*Prvo učenicima objašnjavam neki likovni problem i tehniku, a potom im prikazujem umjetničko djelo.*“

Učitelj/ica 11: „*Većinom je to razgovor o djelu.*“

Učitelj/ica 12: „*Razgovor koristim kao motivacijsku aktivnost.*“

Učitelj/ica 13: „*U motivacijskom dijelu s učenicima razgovaram o problemu i tehnici.*“

Učiteljice koriste razne motivacijske aktivnosti kojima učenike uvode u promatranje djela. Većina njih učenike na promatranje djela uvodi razgovorom. Razgovorom učenike potiču na uočavanje likovne tehniku, problema, dominantanog predmet i drugo. Neki učitelji kao motivaciju koriste opisivanje ili analizu djela, dok drugi koriste informacije o životu umjetnika.

Na pitanje „*Koristite li i koja digitalna sredstva za prikazivanje djela ili ih prikazujete na neki drugi način?*“, učitelji odgovaraju sljedeće:

Učitelj/ica 1: „*Koristim digitalna sredstva, većinom projektor.*“

Učitelj/ica 2: „*Rijetko koristim digitalna sredstva, većinom koristim reprodukcije slika koje su ispisane na plakatu.*“

Učitelj/ica 3: „*Koristim digitalna sredstva, na ppt prezentaciju postavim djelo te ga pomoću laptopa i projektora prikazujem učenicima.*“

Učitelj/ica 4: „*Za prikaz djela koristim pametnu ploču.*“

Učitelj/ica 5: „*Služim se internetom za pronalaz određenih umjetničkih djela.*“

Učitelj/ica 6: „*Ponekad koristim digitalna sredstva, ali većinom prikazujem reprodukcije umjetničkih djela koje čuvam u školi.*“

Učitelj/ica 7: „*Koristim dodatne digitalne sadržaje kao što su google, e-sfera, izzi.*“

Učitelj/ica 8: „*Koristim. Pomoću projektora prikazujem djela.*“

Učitelj/ica 9: „ *Koristim digitalna sredstva. Pronađem djelo na internetu te ga prikazem učenicima pomoću projektora.* “

Učitelj/ica 10: „ *Koristim računalo, projektor i Internet.* “

Učitelj/ica 11: „ *Većinom izrađujem prezentacije na kojima se nalaze umjetnička djela koja učenici promatraju.* “

Učitelj/ica 12: „ *Od digitalnih sredstava koristim: projektor, laptop, google i dr.* “

Učitelj/ica 13: „ *Koristim projektor.* “

Većina učiteljica i učitelja razredne nastave koriste digitalna sredstva za prikazivanje umjetničkih djela. Digitalna sredstva koja su im dostupna i koja koriste u nastavi likovne kulture su: laptop, projektor, Internet, prezentacije, pametne ploče...

Na pitanje „ *Prepoznaju li učenici likovne tehnike i probleme na likovno-umjetničkim djelima?* “, svi učitelji/ce, tj. njih trinaestero odgovaraju potvrdno odnosno smatraju kako učenici uspješno prepoznaju i likovne tehnike i probleme na umjetničkim djelima.

Na posljednje pitanje „ *Koristite li reprodukcije umjetničkih djela i njihovu analizu kao objašnjenje za optimalno korištenje zadane likovne tehnike na satu?* “, učitelji odgovaraju s :

Učitelj/ica 1: „ *Koristim ponekad.* “

Učitelj/ica 2: „ *Povremeno koristim kad za to postoji potreba.* “

Učitelj/ica 3: „ *Koristim, a već dvije godine učenici samostalno analiziraju i umjetnička djela kao i svoj uradak i uradke svojih kolega. Analiziraju i uočavaju: tehniku, likovni problem, kompoziciju te bez problema provode zadatke.* “

Učitelj/ica 4: „ *Ne baš, rijetko koristim. Samo parcijalno.* “

Učitelj/ica 5: „ *Koristim. Učenici su uspješniji kada promatraju i opisuju neko umjetničko djelo. Uz vođenje uočavaju tehniku, problem i dr.* „

Ostali učitelji i učiteljice na ovo pitanje odgovorili su s : „ *Ponekad ili povremeno* “.

Odgovori učitelja su različiti. Neki od učitelja koriste umjetnička djela kao objašnjenje za optimalno korištenje zadane tehnike. Ti učitelji smatraju da su učenici tada uspješniji. Dok drugi učitelji umjetnička djela koriste ponekad ili rijetko.

ZAKLJUČAK

Nastava nastavnoga predmeta Likovna kultura većinom teži razvoju likovnog stvaralaštva učenika. Likovno stvaralaštvo je učenicima jedna od omiljenih aktivnosti i potiče razvoj njihovih sposobnosti. Jednaku važnost u razvoju sposobnosti ima i promatranje i doživljavanje djela. Učenik prilikom promatranja umjetničkog djela razvija svoje perceptivne sposobnosti. Razvojem perceptivnih sposobnosti razvijaju se i receptivne sposobnosti učenika. Učenik promatranjem djela, prihvaća to djelo, doživljava ga i interpretira ga onako kako ga on vidi. Receptivna umjetničkoga djela varira od učenika do učenika. Ne prihvaćaju svi učenici isto umjetničko djelo jednako, no kada se pronađu u razgovoru s drugim učenicima, njihova mišljenja se produbljuju. Važno je učenika poticati na promatranje umjetničkoga djela. U nastavi Likovne kulture učitelj je taj koji učenika potiče te se samim time ima veliku ulogu u razvoju sposobnosti kod učenika.

Učitelj u današnje vrijeme ima razne mogućnosti postavljanja umjetničkoga djela u središte učenikove pozornosti. Tu se nameće pitanje „*Postavlja li uistinu učitelj likovno-umjetnička djela u središte učenikove pozornosti?*“. Kvalitativnim istraživanjem proveli smo polustrukturirani intervjue kojim smo željeli ispitati kada i na koje načine učitelji razredne nastave prikazuju umjetnička djela učenicima. Rezultati istraživanja pokazuju da učitelji učenicima likovno-umjetnička djela prikazuju u etapi motivacije. Mali broj učitelja odgovorio nam je da osim u etapi motivacije djela koriste i u etapi analize i vrednovanja likovnih radova. Motivacijska aktivnost koju najčešće koriste kao poticaj je razgovor ili dijalog. U današnje vrijeme razvoj tehnologije, omogućuje učiteljima lakše i brže pronalaženje reprodukcija umjetničkih djela. Iz intervjua smo saznali da se učitelji najčešće koriste digitalnim sredstvima koja su im dostupna u školi. Učitelji također smatraju da učenici nemaju problema prilikom prepoznavanja likovne tehnike i likovnih problema. Učitelji povremeno koriste reprodukcije umjetničkih djela i njihovu analizu kao objašnjenje za korištenje zadane likovne tehnike. Učenici od prvog do četvrtog razreda pohađaju jedan sat predmeta Likovna kultura tjedno. Od toga se većina vremena prepušta učenicima za njihovo likovno stvaralaštvo, stoga možemo zaključiti da je vrijeme prikazivanja umjetničkog djela premalo ili nedostavno, praktički-nepostojeće.

Kvantitativnim djelom istraživanja u kojemu smo upotrijebili test percepcije i recepcije utvrdili smo da su razlike između učenika trećih i četvrtih razreda male. Učenici trećih razreda u perceptivnim sposobnostima bili su bolji od učenika četvrtih razreda. Tu dolazimo do

zaključka da odgovori učenika variraju. Odnosno djelo koje su učenici promatrali nije pobudilo isti doživljaj kod svih učenika. Također smo željeli ispitati postoji li razlika u doživljavanju umjetničkog djela s obzirom na spol. Rezultati pokazuju da su djevojčice uspješnije u promatranju i doživljavanju umjetničkoga djela od učenika. Djevojčice u dobi od 10 godina emotivno su osjetljivije, zbog prepubertetskog razdoblja u kojem se nalaze, stoga su isto umjetničko djelo doživljavale drugačije od dječaka (Duh, Herzog, 2016).

U današnje vrijeme razina percepcije i recepcije trebala bi biti visoka zbog postojanja različitih tehnologija i brojnih rezervoara reprodukcija umjetničkih djela koje učitelju mogu poslužiti za prikazivanje umjetničkih djela te ista čine lako dostupnima. Učenika sve više treba postavljati pred umjetničko djelo, potaknuti ga na interes i analizu toga djela. Samo tako ćemo kod učenika moći razviti percepciju i recepciju toga djela.

LITERATURA

1. Brajčić, M., Šućura, M. (2019). Učestalost upotrebe likovno umjetničkog djela u nastavi likovne kulture. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 17(1), str. 59-74 <https://hrcak.srce.hr/file/318457> . Pristupljeno 5. siječnja 2022.
2. Duh, M. (2004). *Vrednotenje kot didaktični problem pri likovni vzgoji*. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta Maribor.
3. Duh, M., Čagran, B., Huzjak, M. (2012). Kvaliteta i kvantiteta učenja likovne aprecijacije- Utjecaj školskih sustava na učeničku likovnu aprecijaciju. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 14 (3), str. 625-655.
4. Duh, M. , Herzog, J. (2016). Monitoring the Level of Art Appreciation of Fourth-Grade Primary School Student. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18 (2), str. 35-50.
5. Duh, M., Kljajič, A. (2013). Nivo likovno-aprecijativnih sposobnosti učenika nižih razreda osnovne škole. *Školski vjesnik* 62 (2-3), str. 191-207 <https://hrcak.srce.hr/file/154865> . Pristupljeno 5. siječnja 2022.
6. Duh, M., Kljajič, A., Nurikić, S. (2010). Percipiranje likovnih problema kod učenika osnovne škole. U: Šimrak, B. A. *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju; Zbornik umjetničko znanstvenih skupova*, 2009/2011, Zagreb: ECNSI- Europski centar za sustavna i napredna istraživanja, Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 26-39.
7. Duh, M., Zupančić, T. (2011). Metoda estetskog transfera-opis specifične likovno-didaktičke metode. *Croatian Journal of Education*, 13, str. 42-75.
8. Educational Psychology Interactive: Cognitive Development. https://intranet.newriver.edu/images/stories/library/Stennett_Psychology_Articles/Piagets%20Theory%20of%20Cognitive%20Development.pdf (5.1.2022.)
9. Huzjak, M. (2011). Osjećaj, razum i umjetničko djelo. U: Šimrak, B. A. *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju; Zbornik umjetničko znanstvenih skupova*, 2009/2011, Zagreb: ECNSI- Europski centar za sustavna i napredna istraživanja, Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 86-97.
10. Irwin, B. (2008). Learning about art in the classroom: can we learn some lessons from art gallery practice?. U: Smith, p. (ur.), *The Arts in Education. Critical Perspectives from Teacher Educators School for Visual and Creative Arts in Education*. Auckland, faculty of education, the University of Auckland, str. 40–56.

11. Karlavaris, B. i Krguljac, M. (1981). *Razvijanje kreativnosti putem likovnog vaspitanja u osnovnoj školi*. Institut za pedagoška istraživanja. Beograd: Prosveta.
12. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost*. Zagreb.
13. Kuščević, D. (2013/2014). Likovno-umjetnička djela u nastavi likovne kulture. U: *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 2013/2014, broj 6/7, Split: Filozoski fakultet u Splitu, str. 43-54, URL: <https://hrcak.srce.hr/file/227800>, (5.1.2022).
14. Selaković, K. (2015). Umetničko delo u funkciji podsticanja razvoja likovnih sposobnosti kod učenika mlađeg školskog uzrasta, URL: [https://www.cris.uns.ac.rs/DownloadFileServlet/Disertacija143644207878031.pdf?controlNumber=\(BISIS\)95384&fileName=143644207878031.pdf&id=3967&source=NaRDuS&language=sr](https://www.cris.uns.ac.rs/DownloadFileServlet/Disertacija143644207878031.pdf?controlNumber=(BISIS)95384&fileName=143644207878031.pdf&id=3967&source=NaRDuS&language=sr) . Pristupljeno 5. siječnja 2022.
15. Županić Benić, M. (2011). Uloga učitelja u komunikaciji djeteta s likovnim djelom. U: Šimrak, B. A. *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju; Zbornik umjetničko znanstvenih skupova*, 2009/2011, Zagreb: ECNSI- Europski centar za sustavna i napredna istraživanja, Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 144-156.

Prilozi

Prilog 1

Paul Cézanne, Plava vaza, 1885-1887., Louvre, Pariz

Naputak:

Dobro pogledaj reprodukciju slike i zatim podcrtaj ili zapiši odgovore, koje smatraš ispravnim!

1. Koje su dvije najčešće boje na slici? (Podvuci odgovor koji smatraš ispravnim!)

- a) crvena i plava
- b) zelena i plava
- c) oker i plava

2. Koji je glavni predmet na ovoj slici? (Podvuci odgovor koji smatraš ispravnim!)

- a) zid s prozorom
- b) vaza s cvijećem
- c) stol s predmetima na njemu.

3. Bi li mogao nešto dodati slici, što i na kojem mjestu?

- a) na tanjuru _____
- b) na stolu _____
- c) na buketu _____
- d) ne bih ništa dodao

(Ako bi nešto dodao, zapiši to na crtu!)

4. Što je prvo privuklo tvoju pažnju na ovoj slici i zbog čega?

(Objasni jednom rečenicom!)

5. Izazivaju li ljepota i svježina ovoga cvijeća više: (Podvuci odgovor koji smatraš ispravnim!)

- a) osjećaj trenutne nabujalosti i svježine
- b) osjećaj vječnog trajanja

6. Kako bi se osjećao u sobi u kojoj bi bila vaza s cvijećem sa slike? (Podvuci odgovor koji smatraš ispravnim!)

- a) žalostan i nesretan
- b) smiren i zamišljen
- c) veseo i zadovoljan

Kriteriji za ocjenjivanje testa

1. pitanje (0 – 3 boda)

crvena i plava 0 bodova

zelena i plava 1 bod

oker i plava 3 boda

2. pitanje(0 – 3 boda)

zid s prozorom 0 bodova

vaza s cvijećem 3 boda

stol s predmetima na njemu 1 bod

3. pitanje (0 – 4 boda)

ništa ne bih dodao/la 4 boda

Drugi bodovi raspoređuju se s obzirom količinu dodavanja, više dodavanja manje bodova.

4. pitanje (0 – 4 boda)

Optimalan odgovor „centar buketa jer su boje najsnažnije" 4 boda

Drugi odgovori od 3 do 0 bodova s obzirom na vrstu odgovora.

5. Pitanje (0 – 3 boda)

osjećaj trenutačne nabujalosti i svježine 1 bod

osjećaj vječnog trajanja 3 boda

6. Pitanje (0 – 3 boda)

žalostan i nesretan 0 bodova

smiren i zamišljen 3 boda

veseo i zadovoljan 1 bod

Prilog 2

**Projekt: Recepcija umjetničkoga djela u trećim i četvrtim razredima osnovne škole-
Protokol za intervju s učiteljicama i učiteljima trećih i četvrtih razreda**

Dobar dan, ja sam Marija Gregurić. Više informacija o projektu u kojem sudjelujete dobili ste u e-mailu kojim smo Vas zamolili za sudjelovanje i ovom prilikom Vam zahvaljujemo na pristanku. Zamolio/la bih Vas da razgovor snimamo diktafonom kako bismo kasnije mogli lakše zapisati i obraditi Vaše odgovore. Vaše sudjelovanje u istraživanju je anonimno i u izvještavanju rezultata nigdje nećemo koristiti Vaše ime.

OSNOVNA ŠKOLA (Učitelji trećih i četvrtih razreda)

1. U kojem dijelu sata koristite likovno-umjetničko djelo?
2. Kojim motivacijskim aktivnostima uvodite učenike u promatranje djela?
3. Koristite li i koja digitalna sredstva za prikazivanje djela ili ih prikazujete na neki drugi način?
4. Prepoznaju li učenici likovne tehnike i probleme na likovno-umjetničkim djelima?
5. Koristite li reprodukcije umjetničkih djela i njihovu analizu kao objašnjenje za optimalno korištenje zadane likovne tehnike na satu?

Izjava o samostalnoj izradi rada

Sveučilište u Zagrebu

Učiteljski fakultet

Odsjek za učiteljske studije

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam samostalno izradila završni rad „Recepcija umjetničkoga djela u trećim i četvrtim razredima osnovne škole“. Pri izradi koristila sam literaturu koju sam u skladu s pravilima i navela.

U Petrinji, lipanj 2022.

Marija Gregurić